

ASPIRAȚII LIMITATE – UNA DIN CARACTERISTICILE FAMILIILOR SĂRACE

SORIN CACE

Familiile sărace cu copii în întreținere se confruntă cu o serie de probleme determinate, în principal, de veniturile foarte scăzute. Prezentarea aspectelor despre venituri, consum și pregătirea școlară a copiilor oferă o imagine elocventă a ceea ce se petrece în familiile sărace. În strânsă legătură cu aceste componente ale vieții materiale se află intențiile, dorințele și aspirațiile capului de familie. Ele pun în evidență și o parte din viața spirituală a acestor familii. În acest context, incursiunea în sfera aspirațiilor urmărește trei dimensiuni: *viitorul profesional al copiilor, orientarea în folosirea unor posibile venituri suplimentare, soluțiile întrevăzute pentru îmbunătățirea situației materiale.*

Fiecare dimensiune, și respectiv fiecare tip de aspirații, vor fi prezentate având în vedere mediul de proveniență a familiei sărace cu copii. Putem vorbi de trei medii specifice: urban – provincie, urban – București, rural. Între acestea există diferențe determinate de stilurile de viață și oportunitățile pentru fiecare mediu în parte.

1. Viitorul profesional al copiilor

În privința formulărilor unor opțiuni la întrebarea “Ce ați dori să ajungă, în viață, copiii dumneavoastră?” se constată că orientarea principală a familiilor sărace este spre alegerea unei meserii.

Aproximativ 43,6% dintre locuitorii săraci ai orașelor din provincie doresc o meserie pentru copiii lor. Cei mai mulți dintre aceștia au studii medii, sunt salariați sau fără loc de muncă. 82,9% dintre părinții care optează pentru învățarea unei meserii de către copii lor și angajarea acestora au copiii în familie. Ceilalți au copiii în afara familiei (leagăne, instituții speciale sau au plecat de acasă). Pe poziția a doua, în ierarhia preferințelor, apare “ce se va putea” (20,2%). 57,9% dintre cei care răspund în acest fel au absolvit școala profesională sau liceul.

În ceea ce privește ocupația, 36,8% sunt fără loc de muncă, iar 26,3% sunt salariați. Cei mai mulți dintre capii de familie care aleg această variantă au probleme existențiale de cel puțin 6 ani, adică începând cu 1990.

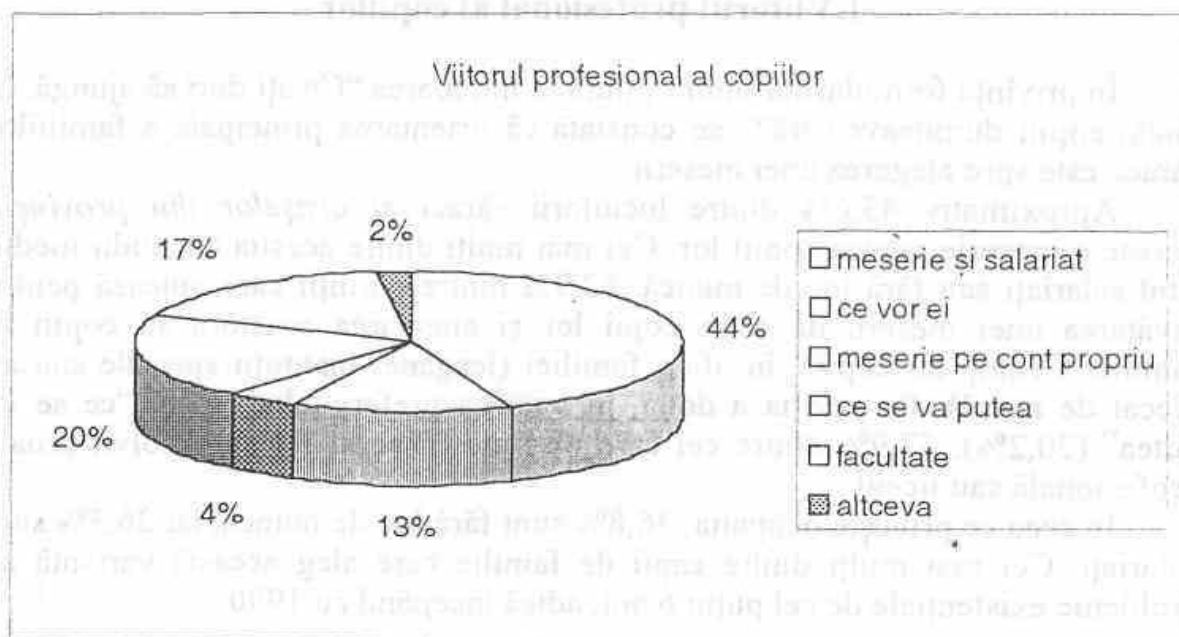
Dezinteresul arătat față de viitorul copiilor este confirmat și prin faptul că 10,5% din cei încadrați la acest tip de răspuns au copii plecați de acasă și, mai mult decât atât, 31,6% din copiii lor au încetat să mai frecventeze școala.

Spre deosebire de răspunsurile familiilor din mediul rural, 17% dintre cei din urban doresc schimbarea statutului social al copiilor, prin urmare și absolvirea unei facultăți. Mulți dintre aceștia au liceul și în acest fel se explică o mai clară orientare spre profesii cu studii superioare. Referitor la ocupație, se poate spune că, predomină salariații 31,3%, șomerii 18,8% și cei fără loc de muncă 18,8%. Starea de sănătate a celor care optează pentru urmarea unei facultăți este în cele mai multe cazuri bună sau cu mici probleme. Interesantă este, de asemenea, constatarea că acești părinți au copiii în grija lor și că nu intenționează să-i retragă de la școală. Apare, în acest context, evident faptul că un climat familial sănătos contribuie în mod hotărâtor la clădirea viitorului profesional al copiilor.

“Ce vor ei” este aprecierea care apare în 12,8% din cazuri, și acest procent este destul de ridicat pentru a confirma că aspirațiile privind profesiile copiilor sunt relativ limitate. Nu este vorba despre dobândirea unei autonomii de către copii, ci, mai degrabă, de punerea în evidență a dezinteresului față de aceștia manifestat de către părinți. Este bine cunoscut faptul că, în condiții de criză, de regulă, coeziunea familiei crește dar sunt situații când o criză la nivel macrosocial determină și o criză la nivel familial.

O apreciere mai puțin așteptată se referă la profesarea unei meserii pe cont propriu. Numai 4,3% dintre persoanele sărace din mediul urban aleg această soluție. Se arată, astfel, lipsa spiritului întreprinzător sau neîncrederea în riscurile pe care le impune inițierea unei afaceri pe cont propriu. Structura de mai sus poate fi exprimată grafic în felul următor:

Graficul nr.1

În *București*, care este un mediu rezidențial specific ca urmare a aglomerării urbane, aprecierile tind să urmeze o altă configurație. Pe primul loc se află tot învățarea unei meserii și angajarea, dar procentul este simțitor mai redus (36,6% din totalul săracilor ce locuiesc în București). Aproximativ 80% dintre cei care optează pentru această variantă au cel puțin gimnaziul terminat. O notă pozitivă este dată de faptul că toți copiii acestor persoane sunt îngrijiți în propriile familii.

Plecând de la constatarea că Bucureștiul este un oraș care oferă multe oportunități în ceea ce privește afacerile, 19,5% din familiile cu care s-a discutat cred că viitorul profesional al copiilor se poate concretiza prin inițierea unei activități pe cont propriu.

În poziția a treia se situează răspunsul "Ce vor ei" 17,1% din cazuri iar în pozițiile 4 și 5 "Ce se va putea" și studii superioare în procente egale – 12,2.

Pentru *săracii* din urban (atât din provincie cât și din București) se constată configurații de aspirații profesionale pentru copiii lor ceva mai orientate spre ieșirea din starea gravă în care se află. Urmarea unei facultăți sau inițierea unei activități pe cont propriu sunt două din opțiunile care confirmă cele menționate anterior.

Pentru familiile *din rural* distribuția răspunsurilor este oarecum asemănătoare, dar apar și unele diferențe de opțiuni. Aproximativ 41% din familiile din mediul rural optează pentru învățarea unei meserii și angajarea ca salariat, indiferent de forma de proprietate (de stat, privată, mixtă). Acest fapt se explică prin dorința capilor de familie de a spori numărul persoanelor ce aduc venituri în gospodărie. Cu cât numărul membrilor din familie este mai mare cu atât este mai evidentă această opțiune (familiile cu mai mult de cinci membrii aleg în cea mai mare parte această variantă de răspuns).

În ceea ce privește nivelul de școlarizare, se constată că părinții care au 8 clase și chiar mai mult (școală profesională, liceu) sunt tentați să aleagă tot învățarea unei meserii și angajarea, dar într-o proporție ceva mai scăzută decât cei care au sub 8 clase (școală primară) sau nu au școală.

50% dintre capii de familie salariați din mediul rural, din lotul avut în vedere, apreciază că învățarea meseriei este foarte importantă. Într-un mod similar răspund și cei care nu au loc de muncă. Procentul acestora în rândul familiilor din mediul rural este destul de ridicat (30,4%). Acestea sunt, în principal, persoane tinere care fie că nu au lucrat niciodată fie că și-au pierdut locul de muncă la puțin timp de la angajare.

Un alt factor determinant al nivelului și configurației aspirațiilor familiilor sărace cu copii din mediul rural este starea de sănătate a capului de familie. Se constată că aproximativ 48% din totalul acestora au avut unele probleme și chiar probleme grave de sănătate și aceste persoane consideră că învățarea meseriei și angajarea sunt prioritare pentru copiii lor.

Dacă dificultățile legate de condițiile de viață sunt mai vechi (5-6 ani sau mai mult) se observă că alegerea meseriei este tot pe primul loc în ierarhia preferințelor.

Cele mai multe familii din mediul rural care optează pentru învățarea unei meserii și angajare au copiii în familie (87%), restul familiilor (13%) au copiii la bunici. Peste 1/4 dintre părinții care doresc învățarea unei meserii au copii care au renunțat la școală. Probabil că, în mediul rural, dificultățile materiale îi determină pe părinți să nu-și mai trimită copiii la școală.

În ceea ce privește etnia, românii aleg această variantă în 38,3% din cazuri, iar românii în 55,6% din cazuri.

Al doilea răspuns care apare la întrebarea menționată anterior ca ordine a preferințelor este "Ce se va putea" în proporție de 23,2%. Dintre cei care aleg această variantă cei mai mulți au pregătire școlară medie. De remarcat că majoritatea celor care răspund în acest mod sunt din familii în care capul de gospodărie este salariat sau fără loc de muncă. Acest gen de răspuns arată dezorientarea capilor de familie în ceea ce privește viitorul profesional al copiilor. Ei nu pot să-și proiecteze viitorul deoarece condițiile de trai precare îi determină să gândească mai ales la *viața de zi cu zi* și mai puțin la ceea ce vor face copiii lor peste câțiva ani.

16,1% din cazuri optează pentru o meserie pe cont propriu. Cei mai mulți capi de familie au gimnaziu, sunt salariați sau fără loc de muncă și fără probleme importante de sănătate.

Un alt răspuns care arată orizontul limitat referitor la aspirațiile părinților este "Ce vor ei" și îl întâlnim în 10,7% din cazuri. Prin asociere cu răspunsul "Ce se va putea" se constată că 1 din 3 capi de familie din mediul rural nu are o imagine prea clară despre viitorul propriilor lor copii.

Dorința de a urma o facultate de către copiii lor este prezentă în 7,1% din cazuri. Toate persoanele care răspund în acest fel au ca studii școală profesională sau liceu. Referitor la ocupație, 50% dintre ei sunt șomeri, iar restul sunt salariați sau țărani în procente egale (25%).

Ca o concluzie, se poate spune că familiile sărace din mediul rural nu au un nivel de aspirații pentru copiii lor mult diferit de situația în care se găsesc. Această perpetuare a stilului de viață se datorează, probabil, faptului că cei mai mulți din locuitorii satelor au, în această perioadă, dificultăți permanente și acestea îi obligă să gândească de la *o zi la alta* și mai puțin la viitor.

Aspirațiile familiilor sărace nu tind spre un nivel ridicat iar configurația lor este relativ eterogenă pentru fiecare mediu rezidențial în parte.

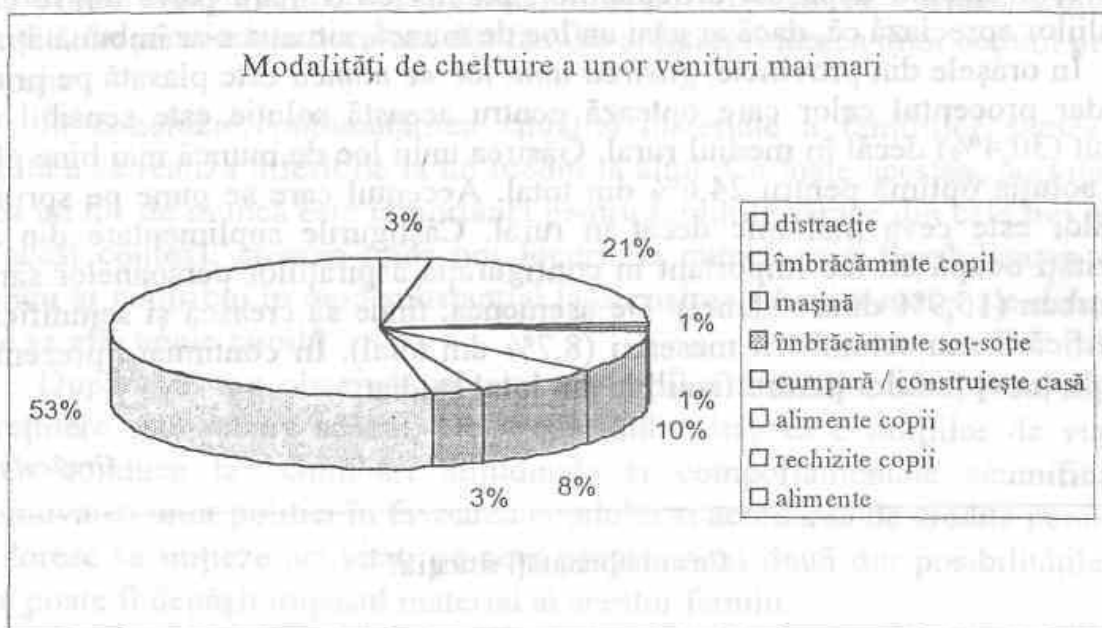
2. Modalități de utilizarea a unor posibile venituri

Dacă familiile sărace cu copii ar avea venituri mai mari le-ar utiliza cu precădere pentru cumpărarea de alimente.

Cumpărarea de alimente strict necesare (52,6%) și de alimente dorite de copii (8,4%) ca opțiuni ale familiilor sărace cu copii din mediul urban se situează la un nivel comparabil cu opțiunile din mediul rural. 21,1% din familiile sărace din urban ar folosi sumele suplimentare pentru a cumpăra îmbrăcăminte copiilor. După cum se va observa situația în acest mediu rezidențial este chiar mai dificilă decât în rural deoarece 4/5 din totalul săracilor

se opresc la satisfacerea nevoilor alimentare și de îmbrăcăminte. Doar 9,5% din familiile sărace din urban – provincie doresc cumpărarea/construirea unei case. Probabil că cei mai mulți orășeni săraci din provincie au propriile lor locuințe și nu intenționează să cumpere sau să construiască altele. Schematic distribuția răspunsurilor este următoarea:

Graficul nr. 2

În București, configurația opțiunilor este și mai interesantă. 45% dintre bucureștenii săraci din lotul studiat ar cheltui sumele suplimentare pentru a cumpăra alimentele strict necesare, 15% pentru alimentele dorite de copii, iar 17,5% pentru îmbrăcăminte. Faptul că 27,5% dintre săracii Capitalei doresc să cumpere/construiască o casă confirmă cererea mare de locuințe în București. Dorința mai mare a bucureștenilor săraci, din lotul studiat, de a avea o casă se explică atât prin lipsa acesteia dar și prin existența unor condiții precare de locuit.

Distribuția răspunsurilor în rural este apropiată de cea din urban – provincie.

51,8% din familiile sărace din rural ar folosi sumele suplimentare de bani pentru cumpărarea de alimente, care sunt strict necesare, iar 10,7% din acestea ar cumpăra alimentele dorite de copii. Dacă la aceste două răspunsuri se adaugă și faptul că 12,5% din familiile sărace ar folosi sumele suplimentare pentru cumpărarea de îmbrăcăminte pentru copii se conturează un tablou al sărăciei. Deoarece aproximativ 60% din familiile sărace de la sate ar cheltui un posibil spor din venituri pe alimente se poate aprecia că această intenție nu reprezintă o aspirație a familiilor sărace, ci mai degrabă o necesitate stringentă. Astfel 3/4 dintre săracii satelor nu depășesc pragul trebuințelor biologice. O categorie aparte de preferințe pune în evidență dorința de cumpărare/construire a unei case (23,2% din familiile sărace).

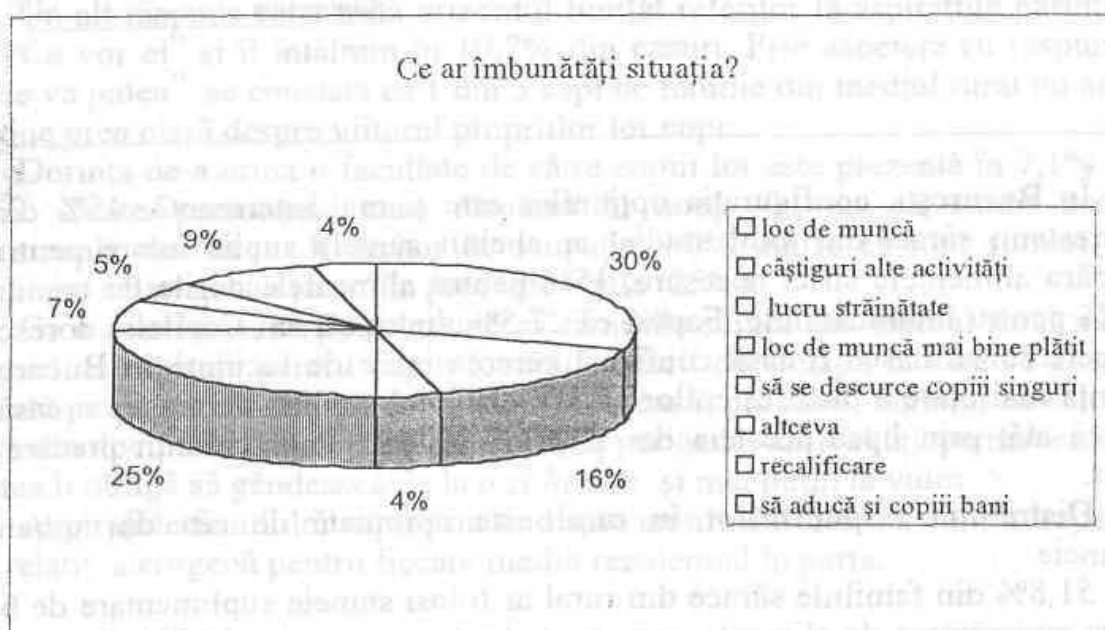
O concluzie se poate desprinde și din evaluarea acestor puncte de vedere. În mod firesc, ca urmare a condițiilor dificile de viață, cele mai multe dintre familiile sărace din România au dorințe și aspirații limitate.

3. Soluții de depășire a dificultăților

Din analiza soluțiilor pe care familiile sărace cu copii în întreținere le au în vedere, în scopul depășirii dificultăților, rezultă că o mare parte dintre capii familiilor apreciază că, dacă ar găsi un loc de muncă, situația s-ar îmbunătăți.

În orașele din provincie, *găsirea unui loc de muncă* este plasată pe primul loc dar procentul celor care optează pentru această soluție este sensibil mai scăzut (30,4%) decât în mediul rural. Găsirea unui loc de muncă mai bine plătit este soluția optimă pentru 24,6% din total. Accentul care se pune pe sprijinul copiilor este ceva mai mic decât în rural. Câștigurile suplimentare din alte activități ocupă un loc important în configurația aspirațiilor persoanelor sărace din urban (15,9% dintre săraci). De asemenea, tinde să crească și semnificația recalificării sau schimbării meseriei (8,7% din total). În continuare prezentăm distribuția opțiunilor pentru familiile din lotul studiat:

Graficul nr. 3

Pentru București căile prin care se poate depăși situația dificilă din prezent sunt mult diferite față de celelalte medii rezidențiale. Astfel, numai 25% din bucureștenii săraci cred că găsirea unui loc de muncă îi poate ajuta. În schimb 35,7% dintre aceștia susțin că un loc de muncă mai bine plătit poate schimba situația. Se constată că un rol destul de mare este acordat copiilor care ar putea aduce venituri în gospodărie (peste 20% din totalul săracilor își pun speranța în aportul copiilor). Câștigurile suplimentare sunt văzute ca o soluție de ieșire din situația pe care o au de 10,7% din bucureștenii săraci

În mediul rural, 54,3% din capii familiilor sărace consideră că un loc de muncă ar contribui în mod substanțial la depășirea situației dificile. Dintre aceștia, cei mai mulți au pregătire școlară medie și sunt fără loc de muncă (52%), șomeri (12%) sau fără contract (12%).

28,3% din familiile sărace de la sate apreciază că un loc de muncă mai bine plătit ar determina creșterea nivelului de trai. O parte din persoanele sărace își pun speranța în copii fie prin angajare și posibilitatea de a aduce venituri în familie, fie prin ieșirea acestora din familie și întreprinderea unor acțiuni pe cont propriu.

În concluzie, îmbunătățirea situației materiale a familiilor sărace este văzută a se realiza diferit de la un mediu la altul. Cu toate acestea, dorința de a avea un loc de muncă este importantă pentru familiile sărace din cele trei medii. În acest context, crearea unor noi locuri de muncă prin flexibilizarea pieței muncii ar contribui în mod substanțial la depășirea situației materiale dificile în care se află unele familii.

După cum s-a observat, nivelul aspirațiilor familiilor sărace cu copii în întreținere este relativ scăzut. De aceea, îmbunătățirea condițiilor de viață ar putea conduce la schimbări atitudinale și comportamentale semnificative. Promovarea unor politici în favoarea copilului și acordarea de credite pentru cei ce doresc să inițieze activități pe cont propriu sunt două din posibilitățile prin care poate fi depășit impasul material al acestor familii.

Mediu	Tipul de activitate	Procentaj (%)
1	1	0,5
2	2	0,7
3	3	1,5

În urma unui obligatoriu de 8 clase filiați grație, deoarece orice copil ar trebui să fie învățat și să frecventeze școlile, cu atât mai mult cu cât creșterea condițiilor de viață ar conduce la o beneficiu material pentru el și în cele din urmă la un nivel de trai mai ridicat.

În țară, unde a crescut numărul de școli și a crescut și numărul de învățători, semnificativ de copii de vârstă școlară primară și a crescut și numărul de învățători, în sistemul de învățământ și, exemplul, în anul școlar 1995-1996 aproximativ 17 000 elevi.

Din cauza deficiențelor din sistemul de învățământ și al posibilităților de a studia într-un mediu educațional și al pregătirii lor în viață pe termen lung și după terminarea de studii școlare, supraviețuirea lor în viață este în continuare în pericol și este necesar să se ia măsuri pentru a se asigura că ei pot să-și găsească un loc de muncă.

Studiul realizat în acest sens a arătat că, în mediul rural, în general, este mai puțin dezvoltat decât în mediul urban și în mediul urban este mai dezvoltat decât în mediul rural.